

Dragutin JURKO, dipl. ing.

## **BRDSKO PLANINSKO PODRUČJE — VELIKA REZERVA I MOGUĆNOST POLJOPRIVREDE SR HRVATSKE**

### **UVOD**

U dosadašnjim planovima razvoja agrokompleksa, posebno primarne poljoprivredne proizvodnje, mogućnosti brdsko-planinskog i priobalnog područja bile su zapostavljene i potcijenjene.

Službeni dokumenti o razvoju agrara sve do nedavno odnosili su se isključivo na razvoj poljoprivrede savsko-dravskog međurječja dakle na ravničarsko područje poznato pod pojmovima I i II poljoprivrednog rajona dok je III i IV poljoprivredni rajon, brdsko-planinsko i priobalno područje, bilo van programa a i mjera ekonomske politike kojima se inače podržavao razvoj. Ovakva orijentacija može se opravdavati za prvo vrijeme našeg razvoja kad su osnovni poljoprivredni proizvodi (pšenica, kukuruz, šećerna repa, uljarice, mlijeko, meso) bili u ogromnom deficitu i kad je brzo trebalo riješiti ove probleme velikim ulaganjem u ravničarsku poljoprivredu.

Inače o poljoprivredi brdsko-planinskog kao i priobalnog područja do sada su napisani čitavi tomovi knjiga, studija, napisa. Cesto su to bili sveobuhvatni, široki i detaljni opisi i prikazi postojećeg stanja i faktora proizvodnje i koji bi se najčešće završavali uopćavanjem i ponavljanjem već dobro poznatih konstatacija o velikim i neiskorištenim potencijalima, no bez konkretne razrade uvjeta, organizacije i ciljeva proizvodnje. Stoga daleko najveći dio tih materijala nije bio niti je mogao biti podloga za praktičnu akciju.

Druga slabost u pristupu problemima bržeg razvoja bila je nesagledavanje konkretnih socio-ekonomskih i demografskih prilika na tom području. — Zanimljivo je jedno od ključnih pitanja kao što je pitanje društvenih nosilaca razvoja i ljudskog faktora uopće. Isticane su međutim suviše često tzv. komparativne prednosti pa čak i ekonomska preimućstva koje imaju mnoge proizvodnje na tom području a koje eto nitko neće koristiti. Nepotrebno je posebno isticati da razvoj poljoprivrede na brdsko-planinskom području nailazi na znatno veće teškoće od poljoprivrede u tzv. tipičnim poljoprivrednim rajonima, posebno u organizacijskom i ekonomskom pogledu obzirom na jedinstven ekonomski sistem u poljoprivredi, a koji bi u odnosu na brdsko-planinsku proizvodnju trebao brže da proširuje repertoar diferenciranih mejra u cilju podsticanja njenog razvoja.

Treća osnovna slabost u mnogim ranijim pokušajima jest mehaničko prenošenje tehnike i tehnologije proizvodnje iz ravničarskih u brdsko-planinska područja.

O svim tim negativnim, ali poučnim iskustvima treba i te kako voditi računa i danas kad se pristupa problemima bržeg razvoja brdsko-planinske poljoprivrede.

**Proizvodni kapaciteti poljoprivrede brdsko-planinskog i priobalnog\* područja i stupanj njihovog korištenja**

Prikaz proizvodnih kapaciteta i njihovog korištenja odnosi se na 1978. godinu. Namjerno je uzeta ova godina jer je tada počeo organizirani rad na egzaktnom istraživanju i utvrđivanju mogućnosti povećanja određene proizvodnje na tom području.

Na obradive površine otpada 745 027 ha ili 35,6% od ukupnih obradivih površina u Republici.

*1. Poljoprivredne površine na brdsko-planinskom i priobalnom području iznose ukupno 1 783 048 hektara što predstavlja čak 54,5% od sveukupnih površina u SR Hrvatskoj.*

Veličina i struktura korištenja obradivih površina je slijedeća:

	ha	%	Zastupljenost u odnosu na uk. obradive površine u Republici
oranice i vrtovi	459 612	61,7	30,6%
voćnjaci	37 310	5,0	54,9%
vinogradi	45 982	6,2	56,8%
livade	202 123	27,1	45,7%
	745 027	100	35,6%

Na obradive površine koje u pravilu treba intenzivno iskorištavati otpada dakle više od jedne trećine ukupnih obradivih površina u Republici.

Ovolika zastupljenost kao i nizak nivo proizvodnje, koji se ostvaruje ne može a da se osjetno ne održava i na ukupni obim proizvodnje Republici.

\*) Zbog pojednostavljenog postupa predočeni su proizvodni kapaciteti poljoprivrede južno od rijeke Save. Inače brdsko-planinsko, priobalno i otočno područje SR Hrvatske obuhvaća 58 općina južno i 5 općina sjeverno od rijeke Save.

2. Sjetvene površine iznose ukupno 379 595 ha što čini 27,8%

Veličina i struktura sjetvenih površina je slijedeća:

	ha	%	Zastupljenost u uk. sjetvenim površinama u Republici
žitarice	230 740	60,8	24,1%
industrijsko bilje	2 199	0,6	2,9%
povrće	62 534	16,5	42,8%
krmno bilje	84 122	22,1	45,8%
	379 595	100	27,8%

Oranične kulture dakle zauzimaju 379.595 ha što je više od četvrtine ukupnih oraničnih kultura u Republici. Niski prinosi na ovim po veličini značajnim površinama uz još 79 656 ha neiskorištenih površina u 1978. g. (ugar i neobrađeno) govori jasno o krajnjoj ekstenzivnosti korištenja.

### 3. Proizvodnja

Pšenica je požeta na 76 956 ha s prosječnim urodom od 1,97 t/ha. Prinos iznosi tek 62% od prosječnog prinosa u Republici. Zbog toga brdsko-planinsko i priobalno područje iako u ukupnim površinama pod pšenicom učestvuje s 21%, u ukupnoj proizvodnji pšenice u Republici učestvuje sa svega 13%.

Raž, ječam, zob su požeti na 48 912 ha s prosječnim urodom od 13,9 t/ha. Prinosi ovih kultura iznose 70% od prosječnih prinosa u Republici.

Kukuruz je obran s 90 507 ha s prosječnim urodom od 2,5 t/ha. Prinos iznosi 61,8% od prosječnog prinosa u Republici.

Iz tih razloga je učešće brdsko-planinskog i priobalnog područja u ukupnoj proizvodnji kukuruza u Republici samo 12%, dok je njegovo učešće u ukupnim površinama kukuruza čak 19,4%.

Krumpir je uzgajan na 35 104 ha što iznosi 40,6% od ukupnih površina pod krumpirom u Republici. Prosječan prinos iznosi 7,4 t/ha što mnogo ne zaostaje iza prosječnog prinosa u Republici 7,8 t/ha. U cjelini uzevši radi se o kulturi koja se samo simbolično uzgaja na društvenom sektoru,

Grah se također isključivo uzgaja na individualnom sektoru. Na 2786 ha ostvaren je prinos od 0,9 t/ha. Računajući, međutim i na proizvodnju graha kao međuusjeva, učešće brdsko-planinskog i priobalnog područja u ukupnoj proizvodnji graha u Republici iznosi 27%.

Inače, kod ove kulture problem je u savremenijem načinu uzgoja (čisti usjev, a ne međuusjev) kao i proširenje proizvodnje na društvenom sektoru.

Pašnjačke površine u brdsko-planinskom i priobalnom području zauzimaju 972 719 ha ili 90,5% od ukupnih pašnjačkih površina u Republici. Prirod je teško utvrditi ali se procjenjuje na svega nekoliko metričkih centi sijena po hektaru.

To su uistinu veliki resursi. Rekultiviranje pašnjaka samo na nekoliko lokaliteta pokazalo je što oni znače i što bi oni mogli značiti za proizvodnju mesa i mlijeka (ovce, koze, goveda).

Livade zauzimaju 202123 ha (45% od ukupnih livada u Republici). Prosječni prinos sijena iznosi 1,9 t/ha prema 2,7 t/ha što je republički prosjek.

I to su vrlo značajni resursi no i oni se u cjelini gledano nedovoljno koriste.

Djetelina i lucerna zauzimaju 61208 ha ili 46% od ukupnih površina pod tim kulturama u Republici.

Prosječan prinos sijena iznosi 3,9 t/ha prema 4,7 t/ha u Republici. Prinosi su općenito niski i znatno zaostaju iza prinosa u intenzivnom uzgoju tih kultura, a posebno zaostaju za prinosima odgovarajućih travno-djetelinskih smjesa.

4. Zastupljenost brdsko-planinskog stočarstva u ukupnom stočarstvu u Republici je slijedeća:

— goveda (sve kategorije)	298 437	(30,4%)
od toga krave	206 217	(34,1%)
— ovce (sve kategorije)	744 221	(91,4%)
od toga ovce za priplod	589 736	(93,2%)
— svinje (sve kategorije)	277 995	(14,5%)
od toga krmače i suprasne nazimice	38 311	(14,1%)
— perad	4 025 617	(26 %)
od toga nesilice	2 278 688	(30 %)
— konji	65 273	(42,5%)
od toga kobile	24 790	(27,2%)

Proizvodnja mlijeka iznosi 278,2 mln litara što iznosi 29,7% od ukupne proizvodnje mlijeka u Republici.

Prosječna mlječnost po kravi iznosi 1353 litre. Prema statističkim podacima 13420 krava koristi se i za rad.

Prirast goveda iznosi 26673 tone.

U ovčarstvu proizvodnja mlijeka je veoma niska kao i proizvodnja vune.

Ukupan prirast iznosi 10318 tona.

Svinjogojstvo je uglavnom koncentrirano u sjevernim regijama brdsko-planinskog područja (Banija, Kordun).

Proizvodni pokazatelji uglavnom odgovaraju prosječnim vrijednostima svinjogojstva individualnog sektora u cjelini.

U peradarstvu ukupan prirast iznosi 19432 tone. Nosivost po nesilici iznosi 124 jaja što odgovara prosjeku u Republici.

Zaključno se može konstatirati da stočni fond brdsko-planinskog i priobalnog područja brojčano značajno učestvuje u ukupnom stočarstvu u Republici.

Međutim zbog niske proizvodnje po jedinici proizvodnog kapaciteta znatno zaostaje i ne daje mogući doprinos ukupnoj proizvodnji, a što je posljedica prije svega načina ishrane i držanja te pasminskog sastava.

**Program istraživanja i utvrđivanja mogućnosti bržeg razvoja proizvodnje određenih poljoprivrednih proizvoda na brdsko-planinskom i priobalnom području SR Hrvatske za razdoblje 1977 — 1981. godina**

Proizvodni kapaciteti brdsko-planinskog i priobalnog područja kako je prikazano, veliki su i predstavljaju značajan dio ukupnih poljoprivrednih kapaciteta SR Hrvatske.

Istovremeno proizvodnja po jedinici kapaciteta u najboljem slučaju je 60—70% od prosječne proizvodnje u SR Hrvatskoj a tek 40—50% u odnosu na nivo proizvodnje u I poljoprivrednom rajonu.

Međutim rješavanje problema povećane proizvodnje po jedinici pasmine ili po grlu nije nimalo jednostavan zadatak.

1. Brdsko-planinsko i priobalno područje SR Hrvatske je prostorno, geografski, demografski, klimatski, a zatim i prirodno nehomogeno proizvodna cjelina s naglašenim različitostima i specifičnostima (banijsko-kordunska, lička, istarsko-goransko-primorska, dalmatinska regija).

2. Obzirom na karakteristike reljefa i tla te klimu, prirodni uvjeti za poljoprivrednu proizvodnju na brdsko-planinskom području su složeniji i nepovoljniji nego na ravničarskom ili mediteranskom području.

Dodatna otežavajuća okolnost je manje razvijena infrastruktura, nedovoljno osposobljeni nosioci razvoja, slaba povezanost s industrijskim i potrošačkim centrima i drugim mogućim partnerima na zajedničkim programima razvoja, te odsutnost motivacije za veću proizvodnju.

S svim ovim elementima računalo se u koncepciji ukupnog razvoja agrara u razdoblju 1976—1981—1985. godina.

Međutim računalo se s još jednim drugim čak i presudnim momentom. Naime činjenica je da je dostignuti nivo savremenih saznanja u oblasti genetike i selekcije, ishrane i zaštite, te tehnike i tehnologije ratarsko-stočarske proizvodnje danas takav da se i u brdsko-planinskom području uspješnije mogu savladavati postojeći agroekološki uvjeti negoli je to bilo moguće ranije.

Prilagođavanjem i selektivnim pristupom te izborom najprikladnijih sorti i hibrida, te ostalih dostignuća selekcijsko-istraživačkog rada, apsolutno je moguće znatno podići nivo proizvodnje, produktivnosti i ekonomičnosti barem do granice koja opravdava ta nastojanja. Naime već i do sada pojedinačni primjeri uspješne poljoprivredne proizvodnje na brdsko-planinskom području sve više potvrđuju spoznaju da konkretni zemljišno-klimatski uvjeti nisu više u tolikoj mjeri limitirajući faktor proizvodnje, već odgovarajuća organizacija rada i kadrovi sposobni da primijene naučnu spoznaju u konkretnoj praksi.

\* \* \*

Društveni dogovor o razvoju agrara za razdoblje 1976—80. godina inicirajući novi pristup brdsko-planinskoj poljoprivredi upravo polazi od navedenih pretpostavki.

Što više to je prvi dokument koji »integrira« poljoprivredu brdsko-planinskog područja u ukupne planove poljoprivrede SR Hrvatske. Dogovor obavezuje svoje sudionike na bolje i potpunije korištenje svih prirodnih resursa.

U tom cilju treba uz postojeće mjere ekonomske politike osigurati i dodatne mjere za brži razvoj ekonomski opravdane brdsko-planinske proizvodnje kao komplementarnog dijela proizvodnje u nizini kao i mjera za dinamičniji razvoj specifičnih proizvoda jadranske poljoprivrede posebno u riječnim dolinama, kraškim poljima i otocima. Dogovor nadalje ističe ulogu znanosti koja s osloncem na proizvođače tih područja treba sasvim praktično prići organiziranju pokusne proizvodnje na desetak lokaliteta kako bi se polazeći od najnovijih saznanja iz područja selekcije, agro i zootehnike provjerila određena rješenja u cilju bržeg razvoja proizvodnje na brdsko-planinskom području koje inače ima svoje faktore ograničavanja poljoprivredne proizvodnje utoliko više ukoliko se poljoprivreda i dalje pretežno zasniva na tradicionalizmu.

Stečena iskustva u primjeni novih bioloških i tehničko-tehnoloških rješenja, prilagodljivih specifičnim agroekološkim i klimatskim prilikama brdsko-planinskog područja kao i dobiveni rezultati poslužit će kao realna osnova za šire prodore i aplikacije odgovarajućih rješenja u praktičnom radu ubuduće.

Polazeći od tih osnova sačinjen je program trogodišnjeg istraživanja i utvrđivanja mogućnosti bržeg razvoja određenih proizvoda (1978—1981). Program je angažirao preko stotinu naučnih i operativnih stručnjaka. Naučni radnici iz instituta s osloncem na stručne radnike iz organizacija udruženog rada na određenim lokalitetima brdsko-planinskog i priobalnog područja provjeravali su određena rješenja iz agro i zootehnike sasvim egzaktno, raspolazući s najboljim biološkim materijalima iz domaće i strane proizvodnje.

Agronomski program istraživanja i primjene obuhvaćen je u 11 tema dok su društveno-ekonomska i sociološka istraživanja svedena na dvije osnovne teme.

## **SADRŽAJ I CILJEVI ISTRAŽIVANJA I PRIMJENE**

### **A. AGRONOMSKA ISTRAŽIVANJA**

#### **ZITARICE**

Polazeći od čl. 9. društvenog dogovora o razvoju agrara 1976—80. (N. N. 22/78) naglašena je potreba da se izborom i provjerom određenih novih domaćih kao i introduciranih jarih ili ozimo — jarih pšenica utvrdi mogućnost proizvodnje od 4 t/ha.

Također je potrebno utvrditi mogućnosti veće proizvodnje raži kao kvalitetne krušarice izborom iz domaćeg a posebno stranog sortimenta.

Nadalje društvenim dogovorom se ističe obaveza bržeg stvaranja serije hibrida kratke vegetacije kao i usvajanje već postojećih hibrida iz domaćih i stranih instituta radi njihovog proširivanja kao i supstitucije starih, domaćih i stranih instituta radi njihovog proširivanja kao i supstitucije starih, domaćih niskoproduktivnih sorata kukuruza koji još uvijek prevladavaju na brdsko-planinskom području.

Na temelju ovih postavki konkretan program istraživanja i primjene je utvrđen kako slijedi:

### 1. PŠENICA

— **Fakultet poljoprivrednih znanosti, Zagreb OOUR Institut za oplemenjivanje i proizvodnju bilja**

- odabrati najpogodnije sorte pšenica za brdsko-planinsko područje,
- provjeravanje uzgoja odabranih sorta pšenice i tritikale izvršiti u mikropokusima kao i u pokusnoj proizvodnji na nekoliko odabranih lokaliteta,
- utvrđivanje tehničko-tehnoloških parametara za procjenu troškova, ekonomske opravdanosti i izrade tehnološke sheme proizvodnje

### 2. RAŽ

— **Biotehnički znanstveno-nastavni centar Osijek OOUR Poljoprivredni institut**

- istraživanja izvesti na introduciranom svjetskom sortimentu ozime i jare raži te njihovim ispitivanjima u različitim brdsko-planinskim lokalitetima utvrditi najbolje sorte i tehnologiju proizvodnje.

### 3. KUKURUZ

— **Fakultet poljoprivrednih znanosti, Zagreb OOUR Institut za oplemenjivanje i proizvodnju bilja**

- utvrditi najperspektivnije domaće i strane hibride ranih grupa sazrijevanja za uzgoj na različitim lokalitetima i nadmorskim visinama brdsko-planinskog područja
- izraditi odgovarajuću tehnologiju proizvodnje izabranih hibrida kukuruza za ljudsku i stočnu ishranu

Izbor ove tri žitarice u cilju unapređivanja njihove proizvodnje je više nego opravdan. Naime još uvijek te žitarice u brdsko-planinskom i priobalnom području, zauzimaju 160—170 000 ha a sa zobi čak ukupno 210—220 000 ha pa su one, obzirom na sadašnji način i nivo proizvodnje jedna od najvećih rezervi čitave poljoprivrede SR Hrvatske

U članu 12 Društvenog dogovora o razvoju agrara (1976—80) postavlja se kao neposredan zadatak razvoj i drugih proizvodnja do sada potpuno zanemarenih i neorganiziranih kao što je proizvodnja krumpira i graha. S tim u vezi izričito se kaže »Više nego kod drugih kultura neophodno je brzo povećavati urode krumpira po hektaru uz organiziranje proizvodnje sjemena.«

I dalje »proširenjem uzgoja graha u čistoj kulturi treba nadomjestiti i premašiti smanjenje njegove proizvodnje kao potkulture u kukuruzu«.

Slijedom tih postavki u programu istraživanja i primjene uključene su i ove dvije kulture za čiji uzgoj a posebno organizaciju sjemenske proizvodnje krumpira postoje u brdsko-planinskom području izuzetno povoljni agroekološki uvjeti.

#### 4. KRUMPIR

— **Fakultet poljoprivrednih znanosti, Zagreb OOUR Institut za oplemenjivanje i proizvodnju bilja**

- provjeravanje domaćeg i stranog sortimenta krumpira u uvjetima brdsko-planinskog područja
- izbor najpogodnijih sorti obzirom na gospodarske osobine, rodnost, vrijeme zriobe i otpornost na bolesti
- organiziranje sjemenske proizvodnje

#### 5. GRAH

— **Fakultet Poljoprivrednih znanosti, Zagreb OOUR Institut za voćarstvo, vinogradarstvo, vinarstvo i vrtlarstvo  
Zavod za povrćarstvo**

- ispitivanje domaćih i introduciranih sorata graha te raspoloživog selekcijskog materijala u odnosu na rodnost, dužinu vegetacije, vrijeme zrijenja, otpornost na bolesti, na odobrenim lokalitetima brdsko-planinskog i priobalnog područja
- razrada tehnologije proizvodnje graha zrnaša u čistoj kulturi
- ekonomika proizvodnje

Posebnu pažnju Društveni dogovor o razvoju agrara 1976—80. posvećuje zadacima u vezi razvoja stočarske proizvodnje i unapređenja krmne baze. S tim u vezi doslovno se u čl. 14 kaže: »Za ostvarivanje navedenih količina mesa, mlijeka, vune, jaja, nužno je daljnje proširenje društveno-organizirane stočarske proizvodnje kod poljoprivrednika te znatno brži porast stočarske proizvodnje na društvenom sektoru.

Za iduće razdoblje ističe se potreba za daljnjim provođenjem uzgojno-selekcijanskog programa u stočarstvu kod goveda, svinja, ovaca. Ovu aktivnost treba proširiti i na stočarstvo brdsko-planinskog područja te postupno stvarati specijalizirane punktove za rasplodni materijal kao i proizvodne farme za meso i mlijeko na društvenom sektoru i kod društveno organiziranih individualnih proizvođača uz paralelno organiziranje vlastite krmne baze na oranici i pašnjacima.

Polazeći o ovih zadataka iz Društvenog dogovora, a imajući u vidu veličinu poljoprivrednih površina kao i stočnog fonda na brdsko-planinskom području u programu istraživanja definirane su i slijedeće teme:



## 6. TRAVNJACI

- **Fakultet poljoprivrednih znanosti, Zagreb OOUR Institut za oplemenjivanje i proizvodnju bilja**  
**Zavod za specijalnu proizvodnju bilja**
- istraživanje proizvodnih potencijala najznačajnijih tipova travnjaka u govedarskoj i ovčarskoj proizvodnji
- inventarizacija, klasifikacija i proizvodnja te ocjena travnjačkih površina na određenim lokalitetima brdsko-planinskog i priobalnog područja.

## 7. KRMNO BILJE

- **Fakultet poljoprivrednih znanosti, Zagreb OOUR Institut za oplemenjivanje i proizvodnju bilja**
- utvrđivanje optimalne agrotehnike u proizvodnji krmnih kultura (grahorice, ogrštice, kukuruza, stočnog kelja i krmnog sirka)
- sistem zasnivanja, uzgoja i korištenja odgovarajućih djetelinsko-travnih smjesa na brdsko-planinskom i priobalnom području

## 8. GOVEDARSTVO

- **Poljoprivredni centar Hrvatske**
- iskorištavanje heterotičnih efekata križanja domaćih pasmina s pasminama šarole, limuzen i braun svis u cilju povećavanja mesa i mlijeka
- mogućnost povećanja proizvodnje mesa po grlu ranim pripustom simentalskih junica
- povećanje proizvodnje mlijeka poboljšanom ishranom
- adaptacija stajskih kapaciteta

## 9. OVČARSTVO

- **Veterinarski fakultet Zagreb,**  
**Zavod za stočarstvo**
- meliorativno križanje domaće pasmine u cilju dobivanja veće tjelesne težine, plodnosti i većeg prinosa janječeg mesa
- meliorativno križanje paške ovce u cilju dobivanja veće plodnosti i povećanja proizvodnje mlijeka

## 10. KOZARSTVO

— **Veterinarski fakultet Zagreb,  
Zavod za stočarstvo**

- meliorativno križanje domaće koze s jarcima srnaste pasmine radi poboljšanja gospodarskih svojstava
- poboljšanje ishrane radi povećanja mlijeka kod sanskih i srnastih koza na individualnim domaćinstvima

. . . . .

U društvenom dogovoru o razvoju agroindustrijskog kompleksa 1976—80. u članu 13, govori se o mogućoj i potrebnoj proizvodnji voća i grožđa. Razmatrajući ovu problematiku zaključeno je da u spomenutoj oblasti nije neophodno organizirati posebna istraživanja osim kod oraha kao voćke koja do tada nije bila ni na koji način tretirana u programu razvoja voćarstva. Stoga se prvi put, nakon dugog niza godina organizira znanstveni pristup uzgoju oraha.

Valja naime spomenuti da pokušaj šireg uzgoja i podizanja plantaža oraha prije 20—25 godina nije dao nikakve rezultate. Polazeći od ovoga očiteno je da se trogodišnjim razdobljem sagledaju i predoče mogućnosti organiziranijeg pristupa proširenju uzgoja ove vrijedne voćke.

Stoga je definirana tema:

## 11. ORAH

**Institut za šumarstvo, Jastrebarsko**

- selekcijsko — uzgojni rad, vegetativno razmnožavanje, matičnjak klonova plemki
- agroekološki uvjeti uzgoja

## B. DRUSTVENO-EKONOMSKA I SOCIOLOŠKA ISTRAŽIVANJA

### 12. REGIONALNI RAZVOJ POLJOPRIVREDE BRDSKO-PLANINSKOG PODRUČJA

- **Fakultet polj. znanosti, Zagreb, OOUR Institut za ekonomiku i organizaciju poljopriv.**
- prostorne, prirodne i društveno-proizvodne karakteristike brdsko-planinskog područja i pojedinih subregija
- mjesto brdsko-planinskog područja u privredi i poljoprivredi SR Hrvatske
- komparativne prednosti poljoprivrede navedenog područja obzirom na raspoložive resurse

- veličina i produktivnost osnovnih proizvodnih kapaciteta na odabranim lokalitetima i po subregijama
- društveno ekonomski uslovi proizvodnje važnijih poljoprivrednih proizvoda na odobrenim lokalitetima, društveno-ekonomski uvjeti privređivanja, mogućnosti razvoja poljoprivrede po subregijama
- veličina, struktura i društveno-ekonomska opravdanost ulaganja u pojedine subregije
- organizacijsko-proizvodni modeli pojedinih subregija
- društveno ekonomske mjere poticaja bržeg razvoja

### 13. DEAGRARIZACIJA, URBANIZACIJA I PROBLEMI POLJOPRIVREDNOG STANOVNIŠTVA NA BRDSKO-PLANINSKOM PODRUČJU

- **Centar za sociologiju sela, grada i prostora Instituta za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu**

Cilj istraživanja je ukazati na prirodu i uzroke dosadašnjih i budućih društvenih i psiholoških prepreka planiranim promjenama prije svega u odnosu na korištenje kapaciteta i povećanje ekonomičnosti proizvodnje hrane u individualnoj poljoprivredi. U tom cilju dati pregled socio-ekonomskih i demografskih kretanja, procese urbanizacije, promjene u agrarnoj strukturi, osnovna obilježja individualnih poljoprivrednih domaćinstava, te mogućnosti unapređivanja agroindustrijskog kompleksa u brdskoplaninskom području prije svega s gledišta ljudskog faktora.

\* \* \* \* \*

Sadržaj i ciljevi istraživanja po prvih 11 tema dati su sasvim praktično i egzaktno.

Konkretno proizvođače s brdsko-planinskog područja danas prije svega interesira zadnja riječ nauke i saznanja u pogledu biološkog materijala prilagođenog postojećim agroekološkim i drugim uvjetima brdsko-planinskog područja, te odgovarajuća primjena tehnike i tehnologije proizvodnje kako bi se ostvarili postavljeni ciljevi.

Tom osnovnom zadatku istraživači su prilagodili obim i metodu svog rada.

Posljednje dvije teme iz područja društveno-ekonomskih i socioloških istraživanja treba obradom brojnih fenomena i pojava koje karakteriziraju danas brdsko-planinsko i priobalno područje olakšati izbor rješenja i podstaći širu društvenu angažiranost na rješavanju složenih pitanja agrara na tim područjima.

\* \* \* \* \*

Ostvarenje usvojenog programa istraživanja mogućnosti bržeg razvoja određene poljoprivredne proizvodnje rezultati prikazani su u navedenom poglavlju pojedinačno po svakoj temi kao sumar trogodišnjeg rada. Prikaz je dat u izvornom obliku kako su to obradili nosioci tema i njihovi suradnici.